

Dr. Fekete Károly:

Az úrvacsora értéke és jelentősége a református teológiában

(Esztergom, 2018. november 28. 15.00 Előadás 8.)

1. Bevezetés a református gondolkodásmódba

- 1.1. A sákramentumi jel és a sákramentum lényegét adó jelzett dolog közötti analógia
- 1.2. A sákramentumi jel és a sákramentum lényegét adó jelzett dolog közötti metonímia
- 1.3. A Szentlélek szerepe a Krisztussal való titokzatos egységben

2. Az úrvacsora hatása

- 2.1. Emlékeztetés Krisztus keresztdozatának egyszerűségére, az analógia üzenetére
- 2.2. A bennünket fokozatosan Krisztussal egyesítő és kormányzásunkat végző Lélek közösséget formál és a megszentelődésünket munkálja
- 2.3. A református tanítás ugyan különválasztja a jegyeket a hétköznapi használattól, de nem tanít anyaguk megváltozásáról

3. Református félreértések – közös átgondolni valók

Egyértelműen ÉRTÉK

Az úrvacsora a református teológiában nem kétséges, hogy érték, sőt csúcspont!

A teljes jogú egyháztagság egyik feltétele Egyházalkotmányunk 22. § (2) szerint: „Teljes jogú egyháztag az, akit megkereszteltek, konfirmációi fogadalmat tett, a gyülekezeti istentiszteleten és az úrvacsorai közösségben részt vesz, és egyházközségében az egyház fenntartásához hozzájárul.”

A úrvacsora olyan érték, amiben minden alkalommal illendő felkészülés után lehet részesedni. Az évi hat úrvacsora előtt a mai napig tartjuk az ún. bűnbánati heteket (penitencialis hét). 1985-től, az új istentiszteleti rendtartás bevezetése óta sok gyülekezetünkben havonta, sőt még gyakrabban is van úrvacsorás istentisztelet, ezért ezeken a helyeken a bűnbánati istentiszteletek száma lecsökkent három napra, de tartják a gyülekezetek.

1. Bevezetés a református gondolkodásmódba

1.1. A sákramentumi jel és a sákramentum lényegét adó jelzett dolog közötti analógia

A sákramentumi jel és a sákramentum lényegét adó jelzett dolog helyes viszonyát a református hitvallások és Kálvin is sákramentális analógiának, vagy sákramentális uniónak nevezik.

A heidelbergi reformátor, Ursinus, a következő magyarázatot adja arra, hogy miben áll a sákramentális egység: *egyrészt* a hasonlóságban áll, vagyis a jegyeknek a megjelölt valóságokkal való analógiájában. Augustinust idézi: „Ha a sákramentumoknak nem volna bizonyos hasonlósága azokkal a valóságokkal, amelyeknek sákramentumai, egyáltalán nem lennének sákramentumok”, *másrészt* azt mondja, hogy a jeleknek és valóságoknak egybekapcsolt megmutatkozásában (*exhibitione*) és megragadásában (*acceptio*) szabályszerű használat esetén (*in usu legitimo*). Szabályszerű használattal egyedül a hívők veszik a jeleket a szolgáktól, a valóságokat Krisztustól, s amennyiben mind a kettőt így kapják, ezt nevezik sákramentális egységnek. A sákramentális unió tehát nem egyéb, mint a

jel viszonya a megjelölt valósághoz (dologhoz), ameddig ez a viszony tart, a valóság és a jel összetartoznak, ha az megszűnik, szétválnak.¹

A végbemenő cselekménysor Isten cselekedetét jelképezi és ábrázolja. Református hitvallási örökségünk szerint a jel a jelzett dologgal hasonlósági és egységi viszonyban van.

Az analógia és az unió nem átváltozás, hanem *összetartozás*. A szimbolikus jelenlét azt jelenti, hogy a sákramentumi jel Isten kegyelmének szimbóluma. A spirituális-szellemi jelenlét azt jelenti, hogy a Szentlélek által a jelzett dologban lelkiileg részesülünk (vö. II. Helvét Hitvallás XIX. 9; HK 73; 79k). K. Barth szerint: „Krisztus sakramentális jelenléte *szimbolikus* jelenlét, ami azonban nem kevesebb jelentésű, mint a *realpraesentia*, nem is ellentéte annak, hanem az igazságnak sajátosan meghatározott formája: a jelentésnek és a jelzettnek a viszonya. – A sakramentális jelenlét *szellemi* (geistlich), ami azt jelenti, hogy a Szentlélek által az isteni kijelentés aktualitásában való jelenlét. – A sakramentális jelenlét virtuális jelenlét, ami azt jelenti, hogy Istennek jelenléte és tette történik az egyházban, Isten a sákramentumokhoz tartozónak jelenti ki magát... A jel mutatja őt, és a jelzett láthatóvá válik a jelben.”²

1.2. A sákramentumi jel és a sákramentum lényegét adó jelzett dolog közötti metonímia

A református sákramentumtan megértéséhez lényeges megismerni a metonímia retorikai eszközét: „Egy olyan szóképfajtáról van itt szó, amit a retorika – amint azt Kálvin magyarázza a *Consensus Tigurinusban*³ – metonímiának nevez. A metonímia (gör. *névcsere*) a szóképek egyik fő fajtája. Legfontosabb tulajdonsága, hogy a névátvitel két fogalom közti *térbeli, időbeli, anyagbeli érintkezésen* vagy *ok-okozati kapcsolaton* alapul. ... A költői stílus, a népköltészet, a köznyelv és a nyelvjárások egyaránt élnek a metonímia adta lehetőségekkel. A metonímia fajtái a kifejezendő és a kifejező közti kapcsolat jellege alapján alakulnak ki.⁴ Metonímia például az, amikor az Élysée kifejezést alkalmazzuk a francia köztársasági elnökre, vagy Rómát mondunk a pápára. A reformátusok tehát nem veszik betű szerint azokat a túl realista, túl dologias vagy materialista kijelentéseket, melyekkel az Újszövetségben találkozunk a szentséggel kapcsolatban. Kifejezésmódokat látnak bennük. ... Az úrvacsora esetében ez a látásmód még hangsúlyosabb, ahol is a jel nem a kenyér és a bor, hanem a részesedés cselekedete: az evés és ivás. Párhuzamosan ezzel: Krisztus jelenléte az

¹ Dávid Gyula: *A keresztség sákramentuma*. Szemle Füzetek 3. Kolozsvár 1991. 17. és 67. oldal 80. lábjegyzet.

² Karl Barth: *Die Lehre von den Sakramenten*. Zeichen der Zeit 1929/5. 443.

³ „Ennél fogva a jegy szót, amelynek használata miatt oly gyűlölettel cívódnak ellenünk, kilopják abból a helyből, amelyet nem akarnak másként érteni, mint szó szerint. Mi pedig – már amint ezt úgy a közönséges felfogás, mint a kegyes értelem megköveteli – mikor őszintén megengedjük, hogy a beszédmód szóképes, nem menekülünk sem az allegóriákhoz, sem a parabolákhoz, hanem sarkigazságnak vesszük azt, ami minden kegyes lélek között ellentmondás nélkül el van fogadva, hogy valahányszor sákramentumokról van szó, a jelzett dolognak neve metonymikusan át szokott vitetni a jegyre. Példa erre sokkal több fordul elő a Szentírásban, semhogy még legfőbb ellenfeleink is tagadni merésznék, hogy ezt a gyakorlatot általános szabály gyanánt kell tartani. Ennél fogva, valamint **a manna hajdan lelki étel volt, valamint a víz Krisztus volt, valamint a Szentlélek galamb volt, valamint a keresztség az újjászületés feredője volt, úgy a kenyér is Krisztus testének és a bor is Krisztus vérének neveztetik**. Ha inkább akarnak synecdochét, mint metonymiát, és ekként ha csupán egy szócska miatt harcolnak, akkor ezt a küzdelmet a grammatikusokra kellett volna bízni. De mit érnek el egyebet, ha csak azt nem, hogy tudatlanságuk, még ha gyermekek bíraskodnának is, gúny tárgyául szolgálna. Egyébként, hogy ezt mellőzzem, mindaz, aki a szóharctól nem iszonyodik, elárulja, hogy semmiképpen sem szolgálja a Krisztusnak.” Kálvin János: *Kölcsönös megegyezés a sákramentumok ügyében* (1554). In: Kálvin János kisebb művei a rendszeres theologia köréből. Fordította: Czeglédy Sándor. Református Egyházi Könyvtár IX. Pápa 1912. 216.

⁴ R. Molnár Emma–Vass László: *Stiliztikai ábécé a magyar nyelv és irodalom tanításához*. Módszertani Közlemények Könyvtára 11. Tanárok Könyvtára 2. Szeged, 1989. – Metonímia szócikk.

úrvacsorában nem abban áll, hogy az úrvacsorai jegyekben van a »lakhelye«, hanem magában a cselekedetben.”⁵

Az úrvacsora lényege a kézzel fogható bizonyság. A metonímia (névcsere) alapján egymással párhuzamba állítható a jel és a jelzett dolog az úrvacsorában:

Jel	Jelzett dolog
kifejező külső folyamat = úrvacsora	kifejezendő belső folyamat = Krisztus bűnt eltörlő áldozata
nekem és minden hívőnek	egymással való közösség
megettört kenyér és kiöntött bor	Krisztus egyetlen áldozatának „minden ő javai”
az Úr szolgálja adja a jegyeket, szemmel látom a nekem tört kenyeret és a nekem nyújtott poharat	Jézus Krisztus adta önmagát énértem és áldoztatott meg (törtetett meg a teste és ontatott ki a vére)
együnk a kenyérből, igyunk a pohárból	részesedés Krisztus megváltásában
testi tápláltság	lelki tápláltság az örök életre

Az úrvacsora látható cselekménye jele és pecsétje annak a láthatatlan ténynek, amit a jelek kifejeznek:

a) Amilyen valóságos dolog az úrvacsora alkalmával a láthatóan megvalósuló cselekmény során, hogy az „Úr szolgálja”⁶ a jegyeket megtöri, és ezeket felkínálja, ezek ugyanolyan tényszerűen megtörténtek egykor a kereszten Krisztus testével, mert az ő teste a keresztfán megáldoztatott és megtörtetett, vére pedig kiontatott. Az úrvacsora valóságos cselekménysora kiábrázolja, jelzi az egykor Krisztussal is *valóságosan* megtörtént eseménysort. Az úrvacsorázó saját aktivitásával zajló eseménysor azt üzeni, hogy a megváltás személyesen rá is vonatkozik. Krisztus kereszttáldozata olyan biztosan értem történt, amilyen biztosan látom a szememmel a nekem tört kenyeret és a nekem töltött bort. Felajánlás és ajándékozás történik.

b) *Átvétel és megízlelés* a másik mozzanat, azaz az elfogadás és megevés. Az, hogy kapom és átveszem, majd megeszem a kenyeret és megiszom a bort, s így táplálkozom velük, ugyanolyan tény, mint amilyen tény az úrvacsorának az üzenete: Krisztus kereszttáldozata (megtörtetett testével és kiontatott vérével) olyan biztosan táplál az örök életre, mint amilyen biztosan táplálja a testemet az elfogyasztott kenyér és bor.

c) *Részesedés és örök élet a harmadik üzenet.* Döntő az, hogy a megváltás felkínált lehetőségével élek-e, és hiszem-e, hogy *nekem magamnak minden Ő javaiban részem van.* Örömhír van ebben a *nekem is* szóló részesedésgondolatban. Nemcsak másoknak, hanem *nekem is* örök megigazolást és üdvösséget ajándékozott Isten. *Én* kapok bizonyító jelet. Minden kétségem és megkísértettségem ellenére *én is* élni fogok. Az úrvacsorában kapott zálog arról biztosít, hogy Krisztus maga a cselekvő Úr. Megváltó művét nem hatástalaníthatja soha senki. Életem megigazulásának és az örök életnek ő a garanciája, nekem pedig szabad ezt elfogadnom.

„Ahogyan eledel nélkül elpusztul minden testi élet, úgy volnánk mi is az örök halál martaléka, ha Krisztus »megtörtetett teste« és »kiontatott vére«, vagyis kereszthalála által nem jutnánk az örök életünket biztosító táplálékhoz.”⁷

⁵ Andre Gounelle: *A keresztség.* Az egyházak közötti vita. Pápai Teológiai Kézikönyvek 2. Fordította: Gál Attila. PRТА Pápa. 2002. 105.

⁶ Az „Úr szolgálja” = aki a szertartást végzi. A Káté eredeti szóhasználata nem utal kifejezett hierarchikus státusra.

⁷ Victor János: *Emlékeztető és bizonyíték.* Az Út 1952. május 4–10. 6.

1.3. A Szentlélek szerepe a Krisztussal való titokzatos egységben (*unio mystica cum Christo*)

A helvét reformáció reformátorai nem állhattak sem azok mellé, akik Krisztus testének az evését hirdették az átváltozás (*transsubstantiatio* – középkori egyház) útján, sem azok mellé, akik valamilyen módon Krisztus testi jelenlétét feltételezték (*ubiquitas* – lutheránusok), de azokkal sem értettek egyet, akik elutasították a Krisztussal való közösséget az „emlékezés” javára (zwingliánusok). Jézus Krisztus az úrvacsorában nem lehet csupán a múltba révedő emlékezés tárgya, mert az élő Úr az úrvacsorában a maga életében akarja részesíteni az övéit. Zwingli tanítását kipótolja, Luther tanítását pedig pontosítja a Heidelbergi Káté, amikor a Krisztussal való titokzatos egységről vall (*unio mystica cum Christo*).

A titok kiindulópontja az, hogy az ember *elfogadja Krisztus áldozatát, amely bűnbocsánatot és örök életet szerzett*, de nem csupán ennyi. Ez nem egy pontszerű és statikus tudás, hanem bekapcsolódás egy titokba. Az úrvacsorában részesülés ugyanis egy egész folyamatot indít be, amely a Szentlélek segítségével az egyszerű asztalközösségből a Krisztussal való életközösségbe juttat. Mindezt úgy műveli a Szentlélek, hogy Krisztus a mennyekben van és marad, mi pedig a földön vagyunk és maradunk, mégis kapcsolatba kerülünk „az ő testével”. Kettőnk között a kapcsolópont azonban nem a kenyér evése és a bor megivása, mintha azokban lenne Ő, hanem a kapcsolópont „a Krisztusban és mibennünk egyaránt lakozó Szentlélek”.

A Krisztusban és a bennünk is lakozó Szentlélek ereje egyesít minket Krisztus testével. A keresztyén ember Krisztussal való egységét erőteljesen fogalmazza meg Kálvin az 1541-ben a *Rövid értekezés az úrvacsoráról* című tanulmányában. Az értekezés vezérgondolataiból idézek néhányat:

„Az ige azért kenyerünk, mert benne Jézus Krisztust, egyetlen életünket vesszük... Nekünk közösségünk van Jézus Krisztus testével és vérével ... Azért rendelte az Úr számunkra a szent vacsorát, hogy azzal a Krisztus testében és vérében való részeltetésünket illetőleg jelölje előttünk evangéliumában foglalt ígéreteit..., mivel Jézus Krisztus tagjai vagyunk... Az úrvacsorát tükör gyanánt adja, amiben szemlélhetjük Urunk Jézust, amint keresztre feszítettet, hogy bűneinket... eltörölje, és amint feltámadott, hogy minket a halálból és romlásból megszabadítson... Odavezet Jézus Krisztus keresztségéhez és feltámadásához... igazként ismerni és fogadni minket, ...lelki kegyelmének minden kincsét kitarja előttünk... Szükséges, hogy elsősorban ő adassék nekünk az úrvacsorában... a szentség anyaga és állaga (substantia) az Úr Jézus, akinek testében és vérében részesedünk... Az úrvacsorában Jézus Krisztus valódi közöltetése van ajánlva nekünk... Ő maga saját szájával kinyilatkoztatja, hogy teste valóban étel és vére valóban ital (Jn 6,55) ... lelkünknek testével és vérével kell táplálkoznia... Olyan titok ez, amelyet szem nem láthat, vagy emberi értelem fel nem foghat... A kenyér és a bor nem pusztán alakzat, hanem össze van kötve a dolog valóságával és állagával. Teljes joggal neveztetik tehát a kenyér testnek, mivel nem csupán jelképezi, hanem egyúttal nyújtja is azt... Az Úr sákramentumait nem szabad elválasztani valóságuktól és állaguktól... Különbséget kell tenni, de nem szabad elválasztani... Jézus Krisztus valóságos teste egyedül hit által vehető... A sákramentum belső állaga össze van kötve a külső jegyekkel... Krisztus teste és vére azért közöltetik velünk, hogy részesei legyünk annak... mindaz a haszon, mely az úrvacsorából ránk háramlik, megsemmisül, ha Jézus Krisztus nem adatik nekünk abban, mint aki mindennek állaga [substantia] és alapja. Ha ezt egyszer megállapítottuk, minden kétely nélkül fogjuk vallani, hogy aki tagadja, hogy az úrvacsorában Jézus Krisztus valódi közöltetése van ajánlva nekünk, az nem művel egyebet, mint üres haszontalansággá teszi a szent sákramentumot, s oly kárhozatos istenkáromlás, amely méltatlan arra is, hogy meghallgassuk.”⁸

⁸ In: Kálvin János Kisebbségi Művei a rendszeres theologia köréből. Református Egyházi Könyvtár IX. Pápa. 1912. 139-169.

---

2. Az úrvacsora hatása

2.1. Emlékeztetés Krisztus keresztáldozatának egyszerűségére, az analógia üzenetére⁹

Az úrvacsora sákramentumával való élés *Krisztus parancsa*. Végrehajtása nem passzív részvétel, vagy újra elmondott, elismételt szöveg, hanem a Jézus Krisztus áldozatából nyert javakkal való sáfárkodás, életfolytatás és mindennapos döntés. „Arra ad parancsot, hogy miközben a gyülekezet az úrvacsorai közösségben részesedik, egész életükben és szolgálatukban vonják le a következtetést mindabból, amit ez a szövetségi vacsora – értelmének legmélyén – tartalmaz: *eisz tén emén anamnészin*, vagyis emlékeztessék a vacsora aktusa révén Istent arra az ígéretre, kegyelmének arra az egész világra érvényes kiadására, amely a »teljes Írás« lényegi tartalma.”¹⁰

Oscar Cullmann mutatta ki az őskeresztyén gyülekezet úrvacsorázását kutatva, hogy a tanítványokban Krisztus feltámadásának gondolata összekapcsolódott azoknak az étkezéseknek az emlékével, amelyekben a feltámadás és a mennybemenetel között a Mester jelenlétében volt részük.

A feltámadott Úr jelenléte az agapén *egyrészt* úgy érvényesült, mint a feltámadás történeti tényének emléke; *másrészt* mint annak az aktuális ténynek a megtapasztalása, hogy az Úr láthatatlan módon eljön a kenyér megtörésére összegyűlt hívek közé, *harmadsorban* pedig eszkatologikus távlatot is kapott, mivel így gondolkodtak: az Úr *megjelent* az övéinek, miközben ettek, *megjelenik* a kultikus étkezésben most, és *meg fog jelenni* majd a messiási lakomán is. A Jel 3,20-ban a Krisztussal való egységet a vele való étkezés fejezi ki: „Íme, az ajtó előtt állok, és zörgetek: ha valaki meghallja a hangomat, és kinyitja az ajtót, bemegyek ahhoz, és vele vacsorálok, ő pedig énelem.”

Az úrvacsorában tehát eredetileg a Krisztussal való együtt evésről, és nem a Krisztus evéséről volt szó – mondja Cullmann.¹¹ Az első keresztények úrvacsorájában Krisztus nem száll le az elemekbe, hanem sokkal realisabb módon van jelen. Azért jött, hogy együtt legyen velük, és részt vegyen a hívek közös étkezésén.¹² Az úrvacsorában tehát nem egyszerűen Krisztusról van szó, hanem a Krisztussal való találkozásról.

A református sákramentumfelfogás szerint különleges dolog az, hogy a sákramentumokban Isten alkalmazkodik az ember korlátozott képességeihez. Mivel a mi fülünk túl gyenge, és mi nem jól értjük azt, amit hallunk, azért adatott az úrvacsora, hogy lássuk a jegyeket, hogy megízleljük őket. E szerint ez az az úrvacsorában adott, teljességre törekvő isteni pedagógia, ami a református úrvacsoraértelmezés egyik fő hangsúlya. Nem

---

⁹ HK 75. kérdés-felelet: *Miképpen emlékeztet és biztosít téged Isten az Úr szent vacsorájában arról, hogy Krisztus egyszeri keresztáldozatában és minden ajándékában részes vagy?* Krisztus nekem és minden hívőnek meghagyta, hogy egyek a megtört kenyérből s igyak a nekem nyújtott pohárból az ő emlékezetére. Ezzel együtt megígérte, hogy az ő testének feláldozása és megtörése, vérének kiontása a kereszten értem is éppúgy megtörtént, mint ahogy két szememmel látom, amikor az Úr kenyerét nekem megtörik és a kelyhet nekem odanyújtják. És azt is megígérte, hogy az ő megfeszített teste és kiontott vére olyan bizonyosan táplálja lelkemet az örök életre, mint amilyen valóságosan eszem a kenyérből és iszom a kehelyből, amelyet Krisztus testének és vérének jegyeként az Úr szolgálja nekem átad.

¹⁰ Varga Zsigmond J.: *Az úrvacsora újszövetségi értelmezésének kérdései ma*, In: Varga Zsigmond J.: Hit, élet, tudomány. Debrecen 1988. 68.

¹¹ Oscar Cullmann: *Die Bedeutung des Abendmahls im Urchristentum*. In: Oscar Cullmann: Vorträge und Aufsätze 1925–1962. Hg.: Karlfried Fröhlich. J. C. B. Mohr Tübingen/Zwingli Verlag Zürich. 1966. 512–513.

¹² Oscar Cullmann: *Die Bedeutung des Abendmahls im Urchristentum*. In: Oscar Cullmann: Vorträge und Aufsätze 1925–1962. Hg.: Karlfried Fröhlich. J. C. B. Mohr Tübingen/Zwingli Verlag Zürich. 1966. 515.

csupán a szemünk előtt történik valami, hanem az úrvacsora bizonyítja, hogy Isten táplál bennünket.¹³

Az úrvacsora „emlékeztet és bizonyossá tesz”, ezért a keresztyén gyülekezet emlékező és emlékeztető közösség. Hisszük azt, hogy *Krisztusnak a keresztfán történt egyetlenegy áldozatában és minden ő javaiban részünk van.*

Exkurzus:

Az úrvacsora szerezetési igéjében megszólaló, „*az én emlékezetemre*” elvárás kapcsán az újszövetség tudós professzora, Joachim Jeremias megjegyzi, hogy a görög nyelvben a megemlékezés (*anamnézisz*) főnév nem a kegyeletes emlékezés szava, mintha az úrvacsora egy kegyeletes emlékűnnep lenne. „Itt nem emberi kegyeletről, hanem Isten kegyelméről, nem ünnepről, hanem hétköznapijaink »lelki« minőségéről, és nem az ember emlékezéséről, hanem Isten »megemlékezéséről« van szó. J. Jeremias nagyon nyomtatékosan mutat rá arra, hogy ez a formula már az Ószövetségben is otthonos. Ott leginkább úgy használatos, hogy a verbális tartalom (*anaminneszkomai*) alanya Isten, akihez népe azért könyörög, hogy ne feledkezzék meg a szabadítására küldött Messiásról. ...Ugyancsak J. Jeremias közléséből tudhatjuk meg, hogy a kornak egyik legjelentősebb imádsága, amelyet beleszórtak a pászkaünnepi vacsora záró imádságába, pontosan ezt a »megemlékezést« kéri Istentől: emlékezzék meg Messiásáról, felkent küldöttjéről, vigye minél előbb végbe a világ nagy fordulatát, az új teremtés megvalósítását. Vagyis a gyülekezet tagjai az úrvacsorában való részesedés révén nem csupán passzív elfogadói Isten végső megoldást nyújtó kegyelmének. A gyülekezet az asztali közösségben nem csupán abban az irányban nyitott és fogékony, hogy elfogadja Isten mérhetetlen kegyelmi ajándékát, hanem a szó legkiemelkedőbb értelmében cselekvő. Minden ilyen egybeseregletével proklamálja azt, hogy az üdvösség munkája elkezdődött, és szinte ostromolja Istent könyörgésével, hogy ezt a munkát végezze is el, juttassa teljességre (vö. *tetelesztai* – Jn 19,28; Jézus szava a kereszten: föltétlenül idevágó jézusi, imádságos szó, mert az utolsó vacsora végső soron és lényegében a keresztre feszített Jézus áldozatának... előlegezett ábrázolása).¹⁴

2.2. A bennünket fokozatosan Krisztussal egyesítő és kormányzásunkat végző Lélek közösséget formál és a megszentelődésünket munkálja. A Szentlélek, „aki lakozik Krisztusban és bennünk is”, ő ajándékozta ezt a lelki közösséget. Krisztus Lelke, aki nekünk adatott, „irányít, kormányoz” bennünket, és örök életet ad nekünk. Ezek az összetartozás metaforái. A Szentlélek a mi „közös nevezőnk” Krisztussal, mert egyrészt egységre juttat az egyházban, Krisztus testében; másrészt egység az örök életre.

A feltámadott és felmagasztalt Krisztus megtartja az ő ígését, és nem hagy minket árván (Jn 14,18). Vele élünk addig, amíg ő az Atya Isten jobbján ül. Azáltal, hogy részt veszünk az úrvacsorában, a felmagasztalt és megdicsőült Krisztus megajándékoz minket az ő erejével.

A sákramentumban való részesedés nemcsak az egyes hívő ember megszentelését foglalja magában, hanem az egyház fegyelmezett tanúvallomását is Krisztusról ebben a világban. Az állhatatosság az a feltétel „az apostoli tanításban” és a „kenyértörésben”, amit Krisztus felmutatott egyháza terjedése érdekében ezen a földön (ApCsel 2,42–47).

Az úrvacsorával hittel élők átélnek a Krisztussal való titokzatos közösséget: a második Ádámnak, Krisztusnak olyan szoros kötődése van „menyasszonyához”, az egyházhoz, ahogyan a fő és a test egybetartoznak. A fő és a test titokzatos kapcsolatához emlékeztetnünk kell a Kolosséi és az Efezusi levélre. Nem az egyes tagok egymáshoz való viszonyáról van szó, hanem a fő és a test titokzatos kapcsolatáról. A kapcsolat biztosítója a Szentlélek: „Vagy nem tudjátok, hogy a ti testetek a Krisztus tagja?” (1Kor 6,15) – „Vagy nem tudjátok, hogy amit Istentől kaptatok, a bennetek levő Szentlélek temploma, és ezért nem a magatokéi vagytok?” (1Kor 6,19). A távolságot áthidaló Szentlélekről így ír Kálvin a Genfi Kátéban: „Ezt az ő lelkének csudálatos és titkos erejével eszközli; mert neki nem nehéz összekapcsolni azokat a dolgokat, amelyek egyébként nagy térbeli távolsággal vannak elválasztva.”¹⁵

A Szentlélek által vett bor és kenyér belevon a Krisztushoz tartozók közösségébe és a velük való sorsközösségbe is. A Krisztussal való sorsközösségben földi életünket ő határozza

¹³ Georg Plasger: *Solches tut zu meinem Gedächtnis*. Die Bedeutung des Abendmahls in der evangelisch-reformierten Theologie <http://www.reformiert-info.de/5230-0-56-3.html>; Georg Plasger: *Das Calvinjahr 2009 als theologische Hausforderung*. Vortrag vor der Synode der Ev.-ref. Kirche auf der Frühjahrssynode 2009 in Emden. <http://www.reformiert-info.de/daten/File/Upload/doc-2039-1.pdf>.

¹⁴ Varga Zsigmond J.: *Hit, élet, tudomány*. Debrecen 1988. 59–60.

¹⁵ Kálvin János: *A genfi egyház kátéja*. Fordította: Czeglédi Sándor. Kálvin Kiadó. Budapest 1998. 70. Kálvin kátéjának kérdése: „Ámde ez hogyan történhetik, ha egyszer a Krisztus teste az égben van, mi pedig még a földön vándorlunk?”

meg. Minél inkább összeforrnak, belegyökereznek gyülekezetének tagjai, annál közelebb kerülnek egymáshoz is. A Krisztus-közösség meghatározza a gyülekezeti közösséget is, vagyis az *unio cum Christo* minősége *koinónia*-teremtő erő. Életünk közös tápláló-éltető forrásához mindannyiunkat a Szentlélek vezet oda. Amilyen valóságosan vesszük a kenyeret és a bort, olyan valóságos lesz ez az együttélés, és annál intenzívebben tudunk kölcsönös szeretetet gyakorolni és egymásért szenvedni.

Az úrvacsorázó közösség azonban éppúgy nem uniformizált, unalmas egyformaságú és egyenkeresztyének közössége, amint a test különböző tagjai sem egyformák és nem azonos funkcióra valók, hanem a gyülekezet sokféle és egymást kiegészítő egyének közössége, amely semmiképpen sem szeparatív, hanem integratív: itt tudatosul bennünk, hogy egymásnak is tagjai vagyunk. „Ha szenved egy tag, vele együtt szenvednek a tagok mind, ha tisztességgel illetetik egy tag, vele együtt örülnek a tagok mind” (1Kor 12,26). „Az úrvacsora így szenvedő szolidaritás is azzal a világgal, amelyben élünk” (Szűcs Ferenc).¹⁶

2.3. A református tanítás ugyan különválasztja a jegyeket a hétköznapi használattól, de nem tanít anyaguk megváltozásáról.

A HK 78. felelete a római egyház *transsubstantiatio*- (átlényegülés-) tanára és a lutheránusok *conssubstantiatio*- (egyenlőlényegűség-) tanára adott válasz. (Az utóbbiakat Ursinus ubiquitáriusoknak nevezte.) A kiinduló kérdés: szó szerint, vagy átvitt értelemben kell vallani Krisztus szereztetési igében tett kijelentését, hogy „ez az én testem”? A szereztetési ige ezen szavainak szó szerint értése túlbonyolított válaszokat eredményezett. Ezek helyett a Káté a „sákramentumi kifejezésmódot” helyezi előtérbe, amely megmutatja Jézus szavainak igazi értelmét és szándékát. A középkori római katolikus és a lutheri evangélikus teológia megváltoztatja a kenyér és a bor jellegét.

Jézus Krisztusnak azok a szavai, hogy „ez az én testem/vérem”, csak és kizárólag annak fényében értendő, amit Krisztus a világért tett. Így amikor a kenyeret a testével, valamint a bort a vérével azonosítja, akkor lelki értelemben beszél, és semmiképp sem anyagi értelemben. Mindkét sákramentumunk Krisztus egyetlen áldozatára utal, amelyet felajánlott értünk a kereszten. Ezért fontos a 78. feleletben az a visszautalás és párhuzamra mutató, amely a kereszttvizet hozza fel példának a sákramentumi kifejezésmódra. Mint ahogy a keresztség alkalmával a víz sem változik át Jézus vérévé, hogy megmosson, úgy az úrvacsorában sem lesz a kenyér Krisztus testévé és a bor az ő vérévé. A kenyér marad kenyér, a bor pedig marad bor, még akkor is, ha annak szentségi használata lesz (vö. 1Kor 10,16). A mi sákramentumértelmezésünk nem az úrasztali jegyekre támaszkodik, hanem a gyülekezetben jelenlévő Úrra. Nem az úrasztali jegyek tesznek részesévé Krisztusnak, hanem a Szentlélek által jelenlévő Úr biztosítja a közösséget önmagával.

„Az úrvacsora nem egy tan illusztrációja, de az is. Nemcsak gondolati kapcsolatba kerülünk Krisztussal, hanem lényegi és valóságos kapcsolatba. Nemcsak rá gondolunk, hanem arra is, hogy a Szentlélek által belénk költözik. Ez a jele és záloga annak, amit ő itt és most tesz, hogy valóságosan közöttünk van. Az úrvacsora vételekor Isten országában vagyunk (Lk 17,21). Isten országa a megbocsátás által valósul meg (Mt 6,14). Jézus engem is meghívott az úrvacsorára. Ez jogosít fel, és ez ad erőt arra, hogy nevét megvalljam, hogy életemet hálaáldozatul szánjam neki, és szabad lelkiismerettel száljak szembe a bűnnel és az ördöggel. Nem tanról van szó, hanem arról az örök életről, amelyet Krisztustól kapok kereszthalála által.”¹⁷

¹⁶ Szűcs Ferenc: Hitvallásismeret. Második kiadás. KRE HTK. Budapest 2007. 112.

¹⁷ Gerold Meili: *Ich – Jesu Christi Eigentum*. Ein evangelisch-reformiertes Glaubensbekenntnis für Erwachsene, dargestellt anhand des Heidelberger Katechismus. Friedrich Reinhardt Verlag. Basel 1988. 100.

3. Református félreértések – közös átgondolni valók

Korhoz kötött teológiai vonások közül érdemes megfontolni néhány momentumot: „A XVI. századi felfogás a test és vér fizikai valóságáról hordozott félreértéseket, amennyiben a református fél a *substantia* [lényeg] és *accidens* [változó tulajdonságok/járulékok] fogalmait nem a filozófiai kategóriáknak megfelelően, hanem inkább materiálisan értelmezte. Az ellenérvként alkalmazott *extra etiam calvinisticum* és a szintén filozófiai megfogalmazású *finitum non est capax infiniti* szintén félreérthető volt a másik oldalon.

A reformátorok részéről ezek a kifejezések azért születtek, mert a Krisztus jelenlétét egyedül a Szentlélek által látták tarthatónak. Egyedül a Lélek használja a kegyelmi eszközöket, mégpedig úgy, hogy az igehirdetés által a hitet felébreszti, a sákramentumok által pedig azt megerősíti és megpecsételi (HK 65). Egyedül a Lélek részesíthet minket Krisztusban és minden ő javaiban (HK 53). Más materiális eszköz nem közölheti Krisztus jelenlétét a világban, mert az inkarnációnak sem az egyház, sem a történelem egyetlen eseménye nem lehet analógiája, hiszen ezekbe bezárva, vagy hozzákötve nem lehet. „Jóllehet van a test és a fő között titokzatos egyesülés (*unio mystica*), ez sokkal inkább egyesülés (*unio*) és nem egység (*unitas*). A *szóma tu Khrisztu* egyirányú analógia. Krisztus teljességéhez hozzátartozik az ő teste, az egyház is, de az egyház sohasem azonos magával a Krisztus földi jelenlétével. Alapjában véve tehát az ekkleziológia különbségében húzódik a határ Róma és közöttünk, és csupán másodlagosan a sákramentumtanban.” (Szűcs Ferenc)¹⁸

A katolikus tanítás félreértését azzal kapcsolatban is át kell gondolni protestáns részről, hogy a trienti zsinat szövegei nem beszélnek a keresztdozat megismétléséről, hanem annak megjelenítéséről (*repraesentatio*), emlékezetéről (*memoria*) és a résztvevők részesedéséről annak gyümölcséből, a bűnbocsánatból (*applicatio*) (DS 1740 [1562]). Ebből a szempontból tanulságosak az amerikai Keresztyén Református Egyház Zsinata (CRC) Felekezeti Kapcsolatok Bizottságának anyagai, akik a HK 80. kérdés-feleletét és a római katolikus misét tanulmányozza. A feltárómunkát 2004-ben adták közre egy tanulmányban.¹⁹ A 2006. évi zsinati döntés szerint a CRC által használt Heidelbergi Káté szövegében megmaradt a 80. kérdés-felelet, de az utolsó három paragrafust zárójelben, aláhúzva közölték, jelezve, hogy azok nem pontosan tükrözik vissza a római katolikus egyház jelenlegi hivatalos tanítását és gyakorlatát, továbbá a Káté ezen felelete hitvallási szempontból nem kötelező érvényű a CRC tagjai számára.

A kiadott tanulmány szerint a HK 80. felelete kétszer is utal a korabeli misék tanítására. A kutatások szerint azonban a Heidelbergi Káté nem a hivatalos római katolikus tanítás tételes cáfolatát adta, hanem a XVI. századi európai római katolikus gyakorlatot bírálta. A korban használt miseliturgiára nagy hatással volt a *Decretum Gratiani* egyik szakasza, amely nagy hatású, de hivatalosan el nem ismert, XII. századi patrisztikus és középkori kánonjogi szöveggyűjtemény volt.²⁰

A *Decretum Gratiani* szakasza, amelyikre a Káté utal, tartalmaz olyan szemelvényeket, amelyek a kenyérnek és bornak a Krisztus testévé és vérévé történő átváltozásáról szólnak. Szintén segítséget ad a Káté értelmezéséhez az Ursinus által készített kommentár is. Ha viszont a kátéfelelet utalásait a hivatalos római katolikus tanítás leírásának tekintjük, akkor a Káté megállapítása arról, hogy a mise mit tanít, nem pontos, csak részben helytálló. A Heidelbergi Káté úgy tűnik, hogy legalább részben arra összpontosít, hogy milyen volt a mise gyakorlata és mit közvetített a mise eseménye az emberek számára.

¹⁸ Szűcs Ferenc: *A Heidelbergi Káté időszzerű üzenete és korhoz kötött vonásai*. Az Út – 2004/1. 27–28.

¹⁹ *Heidelberg Catechism Q. and A. 80 and The Roman Catholic Eucharist*. Christian Reformed Church in North America. 2004.

²⁰ *Heidelberg Catechism Q. and A. 80 and The Roman Catholic Eucharist*. Christian Reformed Church in North America. 2004. 26.

A Káté feleletének első megítélése, hogy „a mise lényegében nem más, mint Jézus Krisztus egyetlenegy áldozatának és szenvedésének a tagadása”, alaptalannak tűnik. A hivatalos római katolikus tanítás megerősíti, hogy Krisztus egy végső, elegendő, megismételhetetlen áldozatot mutatott be a kereszten. A Káté erőteljes kritikája a fentiek miatt nem megalapozott.

Érdemes továbbá azt a három korhoz kötött elgondolást is megfontolni, amelyeket Karl Barth említ:

a) A Káté – amint ez a 16. században általános volt – a test és vér fogalmát egyoldalúan Jézus Krisztus emberi természetének fizikai oldalára vonatkoztatta az egész ember (*totus homo*) és az egész Krisztus (*totus Christus*) helyett.

b) A 16. századi vitákban minden esetben egyoldalúan az úrvacsora jegyei körül forogtak: „ez az...” és „ez jelenti”. Pedig Barth szerint az „ez az...” az egész cselekményre vonatkozik. Az úrvacsora egy esemény körül forog, melyben a házigazda és vendégei összegyűlnek egy asztal körül, ahol kenyeret és bort osztanak, esznek, isznak és dicséretet énekelnek. Ha ezt az eseményt a páskavacsorához viszonyítjuk, akkor bizonyos, hogy ez a szó: „ez az...” amelynél Jézus magára mutatott, az ő érettünk való odaadására utal. Titeket én etetlek és itatlak. Innen nézve az egész úrvacsorai küzdelem, amint az a XVI. században lefolyt, túlhaladott dolog.

c) Az Újszövetség tanítása szerint az úrvacsora a feltámadott Krisztus életére vonatkozik a gyülekezetben. A XVI. században Krisztus jelenlétét egyoldalúan a már eljött Krisztusra való emlékezésre vonatkoztatták, vagyis a nagypéntekre, míg az úrvacsora a Bárány menyegzőjének elképzelése, és így az újra eljövendőre vonatkozik, és így nyer értelmet az imádság: „Jöjj, Úr Jézus, légy vendégünk, áldd meg, amit adtál nekünk!”²¹

Köszönöm a figyelmet!

---

²¹ Karl Barth: *Die christliche Lehre nach dem Heidelberger Katechismus*. Evangelischer Verlag A. G. Zollikon-Zürich 1948. 105–106.

Kálvin szorgalmazta az úrvacsora gyakori vételét.

Első genfi időszakában született az 1537. évi Cikkelyek (*Articles sur le Gouvernement de l'Eglise*), amelynek javaslatai között központi helyet kapott az úrvacsora kérdése: „Kétségtelen, hogy az egyház élete csak akkor nevezhető illő módon szabályozottnak és elrendezettnek, ha az Úri szent vacsorát gyakran kiszolgáltatták és a hívek rendszeresen élnek vele, oly ékes rendben, hogy senki nem merészel részesülni benne, csak megigazultan és különleges alázattal. Éppen ezért szükséges fenntartani az egyházat a maga integritásában, és a kiközösítés fegyelmező erejét, amely által megjavulásra bírhatók mindazok, akik nem hajlandók önként és teljes mértékben engedelmeskedni Isten szent ígérének.”²²

Mindezeket Kálvin a zürichi és a berni rendtartásokkal szemben fogalmazta meg, ahol a ritka, évente két- vagy háromszori úrvacsorai alkalom volt szokásban. A genfi keresztyén nép nagy gyengeségére tekintettel, hogy ezzel a szent és legnagyobb titokkal vissza ne éljenek, havonta egyszer a három templom (St. Pierre, Rive, St Gervais) egyikében ünnepelték az úrvacsorát.²³

A strasbourg-i időszakban – a Martin Bucer által meghonosítottak szerint – minden vasárnap úrvacsorás istentisztelet volt Kálvin gyülekezetében. Az úrvacsoráról írt rövid értekezésben a fentiekkel egybehangzóan írja Kálvin 1541-ben az úrvacsorával élés idejéről: „ha jobban megvizsgáljuk a célt, mely felé az Úr minket vezet, be fogjuk látni, hogy minden esetre többször kell azzal élnünk, mint némelyek; mivel mennél jobban szorongat erőtlenségünk, annál inkább szükséges ahhoz gyakorta menekülni, amely képes minket erősíteni a hitben s tartozik elősegíteni a szent életben. Ennélfogva minden jó rendben levő egyházban annak a szokásnak kell lennie, hogy az úrvacsora annyiszor osztassák ki, ahányszor a nép képessége megengedi. ... Urunk óhaja az volt, hogy vacsorájával gyakorta éljünk, különben nem ismerjük jól a hasznot, mely abból ránk származik.”²⁴

Kálvin második genfi korszakában – minden erőfeszítése ellenére – nem tudta megvalósítani az úrvacsora hetente történő kiszolgáltatását. Az 1541. évi genfi egyházi szabályrendeletek (*Ordonnances ecclesiastiques*) szerint évente négyszer szolgáltatták ki az úrvacsorát a gyülekezetnek: „Miután az Úrvacsorát a mi Urunk azért szerezte, hogy azzal minél gyakrabban éljünk, ezért azt a hibát, hogy t.i. az úrvacsorát oly ritkán szolgáltatták ki, helyre kell hozni. Évenként négyszer szolgáltassák ki, még pedig: karácsonykor, húsvétkor, pünkösdkor és ősszel: szeptember első vasárnapján. A kenyeret a lekipásztorok osszák szét, a kelyhet pedig senki más ne nyújthassa, legfeljebb a diakónusok, éppen ezért nincsen szükség az edények sokaságára. Csupán a templomban lehessen kiszolgáltatni, amíg célszerűbb intézkedés nem történik. Az Úrvacsorát a kiosztás előtti vasárnapon ki kell hirdetni.”

---

²² Jean Cadier: *Kálvin. Egy ember Isten ígájában*. Református Zsinati Sajtóosztály. Budapest. 1980. 74. Cadier az *Articles...* szövegére hivatkozik, ami megtalálható: Calvin, *Homme d'Eglise – Labor et Fides*, Geneve, 1936. 1-13.

²³ Markus Jenny: *Die Einheit Abendmahlsgottesdienstes bei den elsässischen und schweizerischen Reformatoren*. Zwingli Verlag Zürich. 1968. 110-111.

²⁴ Kálvin János: *Rövid értekezés az úrvacsoráról* (1541) In: Kálvin János Kisebb Művei a rendszeres theologia köréből. Református Egyházi Könyvtár IX. Pápa. 1912. 153. (29. pont) – Vannak ma is olyan református egyháztestek a világon, ahol minden úrvacsorázó egy darabka kenyér letörése után, a padbeli szomszédjának adja tovább a kenyérosztó tálat. Azzal is találkozunk, hogy nincs a templomban úrasztala, csak évente néhányszor viszik be, sőt olyan helyek is vannak, ahol úrvacsora alkalmával valóban asztalhoz ülnek a gyülekezet tagjai.

Kálvinnak a sákramentumokról szóló rendszeres teológiai tanításán túl határozott elképzelése volt az úrvacsora és a keresztség kiszolgáltatásának rendjéről is: „legillendőbben úgy lehetne kiszolgálni az úrvacsorát, ha gyakorta és legalább egy héten egyszer a gyülekezet elé adnák azt. Kezdődnék pedig nyilvános könyörgésekkel; erre következne az egyházi beszéd; akkor a lelkipásztor a kenyeret és a bort az asztalra téve, előadná az úrvacsora szereztesét; azután felsorolná az ígéretek, amelyek abban nekünk adtak; egyuttal mindazokat kiközösítene, akiket Isten tilalma attól távol tart; azután könyörögne, hogy amely kegyelemmel az Úr nekünk ezt a szent táplálékot ajándékozta, azzal minket is oktasson és formáljon arra, hogy az úrvacsorát hittel és hálás lélekkel vegyük el és mivel magunktól nem vagyunk olyanok, irgalmasságával tegyen minket méltóvá az ilyen lakomára. Erre vagy zsoltárokat énekelnének, vagy valamit olvasnának és a hívek illendő renddel részesülének a szent vendégségben, miközben a lelkészek megtörik a kenyeret és a népnek nyújtják. Az úrvacsora végével buzdítanak a híveket a tiszta hitre és a hit megvallására, a szeretetre és a keresztyénekhez illendő erkölcsökre. Végül hálaadás tartatnék és az Istennek dicséretet zengenének. Ennek végeztével a gyülekezet elbocsátatnék békességben.”²⁵

---

²⁵ Kálvin: *Institutio* (1559) IV.17.43.